KAITSTUD DOKTORITÖÖD

14. septembril kaitses Kristin Klaus Tartu Ülikoolis religiooniuuringute erialal doktoritöö „Style of Old Greek Job. Its Value for Textual, Literary, and Redaction Criticism of Hebrew Job" („Old Greek Iiobi stiil. Selle tähtsus heebreakeelse Iiobi teksti-, kirjandus- ja redaktsioonikriitika jaoks"). Juhendaja oli professor Urmas Nõmmik (TÜ), oponent oli professor Juliane Eckstein (Pädagogische Hochschule Freiburg, Saksamaa).

Vana Testamendi Iiobi raamat tõlgiti esimest korda vanakreeka keelde umbes II sajandi keskel eKr Aleksandrias. Doktoritöös uuritakse kümmet kõnet Iiobi raamatu vanakreekakeelses tõlkes, et selgitada välja, kas ja kuidas peegeldavad tõlkija stiililised ja poeetilised taotlused tolleaegse heebreakeelse teksti kuju. Kõned erinevad heebreakeelse teksti probleemide, kreeka

tõlkest välja jäetud lõikude ja kogupikkuse poolest, mis annab hea võimaluse uurida tõlkija tegevust eri olukordades. Uurimus näitab, et kuigi Iiobi raamatu vanakreekakeelne tõlge ei ole luule, on see luuleliselt stiliseeritud ning esitatud stroofidena, mis peegeldavad heebrea tekstis nähtavat struktuuri, aga kalduvad sellest ka kõrvale. Lisaks leitakse, et tekstis muudatuste tegemisel võttis tõlkija enamasti arvesse kogu stroofi või isegi mitut stroofi. Vanakreekakeelne Iiobi raamat annab tunnistust sellest, et stroofiline struktuur on nähtav peale tänapäeva teadlaste – kellel on oskused ja võimalused teksti oma äranägemise järgi vormistada – ka antiikaja tõlkijale, kellel oli tõenäoliselt ees vaid käsikirjarull.

Doktoritöös näidatakse, et tõlkija oli tundlik selliste tekstiprobleemide suhtes, mis olid seotud käsikirja kahjustuste ja oletatavate heebreakeelsesse teksti hiljem tehtud lisandustega. Kõige olulisem järeldus on see, et enamikul juhtudel oli vanakreekakeelse Iiobi raamatu lähtetekst sisuliselt samasugune nagu tänapäeval kasutatav heebreakeelne tekst, sisaldades juba toona paljusid oletatavaid laiendusi, ebakorrapärasusi, mitmetähenduslikke tekstikohti ja keerukusi. Uurimise käigus leiti siiski mitu lõiku, mis võisid lähtetekstis puududa. Lahknevused tulenevad valdavalt tõlkija tõlgenduslikest, stiililistest ja poeetilistest otsustest, mitte radikaalselt erinevast heebreakeelsest allikast. Kui lähtetekst oli väga keeruline või rikutud, otsustas tõlkija luua ise fragmentidest sisukaid värsse ja stroofe, selle asemel et neid välja jätta. Suuremad väljajätud olid tõenäoliselt tingitud pigem sisu kordumisest või sobimatusest kui tekstilistest raskustest.
(https://dspace.ut.ee/items/af547802-02cb-4bca-8162-b396d95e7d45)

30. septembril kaitses Mari-Ann Remmel Tartu Ülikoolis folkloristika erialal doktoritöö „Eesti kohapärimus ja pühad paigad: arhiivimuistenditest maastikukogemuseni" („Estonian Place-Lore and Sacred Sites: From Archived Stories to the Real Landscape Experience"). Juhendaja oli kaasprofessor Madis Arukask (TÜ), oponent oli PhD John Björkman (Åbo Akademi, Soome).

Väitekiri keskendub eesti kohapärimuse eri aspektidele, käsitledes selle uurimislugu, sellega seonduvaid mõisteid, rahvaluulemotiive ja tähenduslikke paiku. Põhitähelepanu on looduslikel pühapaikadel ning nende määratlemisel ja väärtustamisel. Töös on ühendatud eri vaatenurgad ja allikmaterjalid arhiiviandmetest ja kaartidest väliuuringuteni.

Tööst järeldub, et arusaam looduslikest pühapaikadest võiks olla avaram. Pärimuse tõlgendamisel tuleks arvestada eri ajastutele ja uskumussüsteemidele viitavaid tasandeid, sh vanemat, mütoloogilist ja animatistlikku pärimuskihti, samuti põimumist kristlusega. Põhjendatakse, miks kohamuistendid (nt Kalevi jälgedega kividest, rändavatest järvedest, puudeks muutunud inimestest ja kuningate istutatud puudest) võivad osutada kunagistele pühapaikadele, isegi kui otsesõnalised rituaaliteated puuduvad. Vihjed paiga kunagisele sakraalsele tähendusele peituvad sageli toponüümides.

Eesti allikmaterjali näitel on esile toodud püha mõistega seonduvad liminaalsuse, anomaalsuse, eraldatuse ja ohustatuse märksõnad ning ühiskonda reguleeriva püha korra mõiste koos vastavate reeglite ja keeldudega. Tähelepanu väärib pühapaikade asukohaloogika, milles ilmnevad korduvad mustrid (nt vesikondade piirid, veekogude kaldad, asustusüksuste piirid, maastiku reljeefi üleminekualad, süvised). Eraldi on vaadeldud hiietoponüümika seoseid vee ja veekogudega.

Pühapaiku vaadeldakse ökoloogilis-sakraalse võrgustiku sõlmpunktidena

ning sidusa ja tasakaalustatud süsteemina. Tehakse tähelepanekuid pärimuse levikuteede, kestlikkuse ja muutuste kohta. Esile tulevad kohapärimuse piirkondlikud eripärad, mis võivad anda olulist teavet mineviku elukeskkonna, tavade ja kohaliku identiteedi kujunemise kohta.
(https://dspace.ut.ee/items/8ab86149-7fce-45d7-b87b-fbe7417c3cfe)

30. septembril kaitses Kärri Toomeos-Orglaan Tartu Ülikoolis folkloristika erialal doktoritöö „Seto rahvaluule kirjakultuuri osana: kirjaoskuse piirid ja kultuuriline hierarhia" („Seto Folklore as Part of Written Culture: The Limits of Literacy and Cultural Hierarchy"). Juhendajad olid kaasprofessor Risto Järv (TÜ) ja PhD Jürgen Beyer (TÜ), oponent oli vanemteadur Aivar Põldvee (TLÜ).

Üldlevinud arvamuse kohaselt olid setod kuni 1920. aastateni valdavalt kirjaoskamatud. Sellest seisukohast on lähtunud enamik seto kultuurikirjeldustest. Uurijate keskendumine laulukultuurile tõi esiplaanile kirjaoskamatud seto naised, kellest said ideaalsed suulise kultuuri esindajad.

Jakob Hurda kogus leiduvad kahe seto mehe kirillitsas kirja pandud tekstid, mis näitavad setode kirjakultuurilist kogemust XIX sajandi lõpukümnenditel uues valguses ja muudavad arusaama nii setode kirjaoskusest kui ka selle ajaloost.

Väitekirja keskmes on kirjaoskuse piirid ja kultuuriline hierarhia setode kirjaoskuse ja/või selle puudumisega seotud küsimustes. Uuritakse, milliseid kirjaoskuse vorme setod tundsid, kuidas ja mil määral mõjutas kirjakultuur seto suulist jutupärimust XX sajandi alguses ning kas rahvaluulekogujate isiklikud eesmärgid, väärtushinnangud ja institutsionaalsed ootused määrasid üleskirjutuste sisu ja vormi.

Analüüsi lähtekohaks on kultuuriantropoloog Brian Streeti kirjaoskuse käsitlus, milles eristatakse autonoomset ja ideoloogilist mudelit. Autonoomse mudeli järgi nähakse kirjaoskust tehnoloogilise oskusena, millel on ühiskonna arengule iseeneslik ja universaalne mõju. Streeti hinnangul toetab selline vaade kultuurilist üleolekut, õigustades kirjaoskajate sekkumist kirjaoskamatute ühiskondade arengusse. Ideoloogiline mudel seevastu rõhutab, et ühiskondlikke protsesse ei kujunda kirjaoskus iseenesest, vaid sellele omistatud tähendused, kasutusviisid ning kirjaoskuse kaudu loodavad võimusuhted.

Väitekirjas on kirjaoskuse ideoloogiline mudel seotud koloniaaldiskursusest pärineva „teise" mõistega. Ehkki XIX sajandi eestlaste ja setode suhteid ei ole põhjust koloniaalseteks nimetada, võib selle aja seto kultuurikirjeldustes ja -käsitustes näha toonaste koloniaalsete ideoloogiate jälgi, mis mõjutasid seda, kuidas kultuuriliselt „teist" kirjeldati.
(https://dspace.ut.ee/items/f8fd0bb1-562b-4339-bc56-638ced374fe5)